

A Charta, mint eszköz az ügyvédek kezében az éghajlatvédelem előmozdítása érdekében

(EU Charta) Az Európai Unió az alapvető jogok, a demokrácia és a jogállamiság elveire épül. Az alapvető jogok, ahogyan azokat az 1950-ben aláírt nemzetközi megállapodás, az „[Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről](#)” biztosítja, továbbá ahogyan a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból is következnek, az uniós jogrend részét képezik.¹ Az EU ugyanakkor a polgárai számára széleskörű jogi védelmet biztosít az uniós jog hatálya alá tartozó területen az [Európai Unió Alapjogi Chartája](#), vagy ahogyan röviden nevezzük, a Charta útján is. Az alapvető jogoknak tehát két fő forrása van az uniós jogban, az (íratlan) általános jogelvek és a Charta. Mind az általános elvek, mind pedig a Charta rendelkezései részét képezik az EU elsődleges jogának, és átfedésben vannak egymással.²

A Charta egy modern jegyzék, amely 50 alapvető jogot és elvet rögzít, és átfogó eszközként védi, előmozdítja az emberek jogait és szabadságait. A Chartát 2000-ben hirdették ki, és a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése, 2009. december elseje óta bír kötelező erővel.³ A XXI. század környezeti, különösen a klímaváltozással összefüggő kihívásai közepette egy olyan jogi eszköz, amely meggyőződésünk szerint a gyakorló jogászok számára is használható az éghajlatvédelem területén (is). De melyek azok a környezeti, klímaügyek, amelyekben hivatkozható a Charta? Ki hivatkozhat a Charta rendelkezéseire? A Charta mely rendelkezéseire érdemes hivatkozni? Miért jó, miért érdemes a Charta rendelkezéseire hivatkozni? E kérdésekre keressük a választ ebben a rövid cikkben.

(a Charta alkalmazási köre) A Charta rendelkezéseinek címzettjei az EU intézményei és szervei minden tevékenységük során, valamint a nemzeti hatóságok, amikor azok uniós jogot hajtanak végre.⁴ A hazai jogalkalmazói gyakorlatban tehát a Charta alkalmazása csak akkor merülhet fel, ha a nemzeti hatóságok uniós jogot hajtanak végre. Az EU Alapjogi Ügynöksége útmutatója azonban az EU Bíróság gyakorlatára hivatkozva rámutat arra, hogy ez egy elég tág fogalom: „A Bíróság ítélezési gyakorlatából eredően egyértelműen következik, hogy” ez a követelmény „abban az esetben kötelező a tagállamokra nézve, amennyiben azok az uniós jog alkalmazási körében járnak el”.⁵

A klíma- és energijogi kérdésekben a Charta szinte kivétel nélkül irányadó. Mindemellett a hazai környezetvédelmi jogi rendelkezések, különösen a horizontális, hatásvizsgálat típusú engedélyezési eljárásokra vonatkozó joganyag is döntően EU jog is egyben, így a Charta rendelkezései egyértelműen alkalmazandók ezekben az eljárásokban. A természetvédelem területén, a Natura 2000 ökológiai

¹ Az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikk (3) bekezdés - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12016ME/TXT>

² Az Európai Unió Alapjogi Chartájának nemzeti szinten történő alkalmazása a jogalkotásban és a döntéshozatalban – EU Alapjogi Ügynöksége, Útmutató, 15.o., 2018 https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_hu.pdf

³ Az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikk (1) bekezdés - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12016ME/TXT>

⁴ Az Európai Unió Alapjogi Chartája 51. cikk (1) bekezdés - https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-fundamental-rights-eu_hu

⁵ Az Európai Unió Alapjogi Chartájának nemzeti szinten történő alkalmazása a jogalkotásban és a döntéshozatalban – EU Alapjogi Ügynöksége, Útmutató, 18.o., 2018 https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_hu.pdf

hálózatot érintő eljárások során úgyszintén EU jogot alkalmaznak a hazai hatóságok, hiszen ezek az élőhely- és madárvédelmi irányelvek⁶ rendelkezésein alapulnak.

Az uniós jog végrehajtása és alkalmazása nagymértékben nemzeti szinten történik, a Charta tehát kiterjed a nemzeti hatóságok által elfogadott aktusokra is, amennyiben ezek hozzájárulnak az uniós jog végrehajtásához. Mindazon hazai közigazgatási aktus tehát, amely uniós irányelveket végrehajtó nemzeti jogszabályokon alapul, vagy közvetlenül valamely uniós rendeleten, a Charta rendelkezéseivel összhangban kell, hogy álljon.

(az igényérvényesítésre jogosultak) A Charta rendelkezéseire az egyének is hivatkozhatnak, amennyiben a Charta alkalmazható. Az egyének, akár magán-, akár jogi személyek, a Chartán alapuló igényérvényesítést az EU vagy a tagállam valamely szervével szemben tudják megtenni, személyek egymás közti jogviszonyában a Charta csak korlátozottan alkalmazható. Az Európai Unió Bíróságához fordulás tekintetében az EU jog általános eljárási szabályai ezen ügyek esetében is érvényesek.

(a Charta releváns rendelkezései éghajlatvédelmi ügyekben) A klíma és energia ügyekben hivatkozható emberi jogok sorában mindenképpen említendő az *emberi méltóság és az élethez való jog*, valamint a *személyes sérthetlenséghez való jog és a magán- és családi élet tiszteletben tartásának joga* a Charta I. és II. fejezeteiből. E jogokat a klímaváltozás hatásai csak közvetetten érintik, ezért, bár mindenképpen említendő klíma- és energia ügyekben az érvelésben, általában a részletesebb, speciálisabb megfogalmazású jogokkal együtt szokták alkalmazni.

A környezetvédelem a Charta III., társadalmi szolidaritásról szóló fejezetében kapott helyet. A 37. cikk azonban nem az egészséges környezethez való jogot deklarálja, ezzel egyelőre a teljes EU jog adós maradt. A 37. cikk⁷ a *környezetvédelem* magas szintű biztosításáról szóló, a cikk megfogalmazása a klasszikus alapjogi jelleget nélkülözi, az Unió, az államok és hatóságaik kötelezettségei felől közelít, nem pedig az egyes állampolgárok elidegeníthetetlen joga felől. A Chartában⁸ ugyanakkor „*az egészséghez való jogot* kétféleképpen, alanyi jogként és állami kötelezettségként is meghatározták és az egészséghez való jog alanyi jogi része erősen egyes természetes személyekhez kötődik, az a része viszont, amit a környezet védelme érdekében esetleg fel lehet használni egyes ügyekben, az itt is állami kötelezettségként és nem alanyi jogként szerepel.”⁹ További kiegészítő jogosultság lehet a fogyasztók védelmére vonatkozó rendelkezés¹⁰, de ezt is állami kötelezettségként fogalmazza meg a Charta.

Az *eljárási jogosultságok*, a polgárok részvételi jogai körében a Charta rendelkezéseinek szövegezése egyértelműen előremutató. Az Aarhusi egyezmény rendelkezéseivel összhangban biztosítja az információhoz való hozzáférést¹¹, az eljárási részvételt¹² és a jogorvoslat jogát¹³. Ezek sorából kiemelés érdemel a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog, különösen, ami az eljárások időszerűségét, illetőleg a gyengébb feleknek járó eljárási támogatást illeti.

⁶ A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=celex:31992L0043> ,

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2009/147/EK IRÁNYELVE (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0147>

⁷ 37. Cikk A magas színvonalú környezetvédelmet és a környezet minőségének javítását be kell építeni az uniós politikákba, és a fenntartható fejlődés elvével összhangban biztosítani kell megvalósulásukat.

⁸ 35. cikk

⁹ AZ EU ALAPJOGI CHARTÁJÁNAK ALKALMAZÁSA ENERGIA ÉS KLÍMA ÜGYEKBEN, Magyarországi helyzetjelentés, Justice and Environment 2025, 18.o. https://justiceandenvironment.org/wp-content/uploads/2025/03/STELLAR_national-study_HU.pdf

¹⁰ 38. cikk A fogyasztók védelme

¹¹ 42. cikk a dokumentumokhoz való hozzáférés joga

¹² 41. cikk A megfelelő ügyintézéshez való jog

¹³ 47. cikk A hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog

(a Charta kapcsolódása az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez) A Charta és az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) rendelkezései átfedésben vannak egymással. A Charta szabályozza ezt a kérdést¹⁴, és előírja, hogy amennyiben az EJEE-ben is deklarált jogokról van szó, akkor e jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni. A Chartában foglalt megfelelő jogok értelme és hatóköre (valamint az, hogy ezek milyen mértékben korlátozhatók) tehát ugyanaz, mint az EJEE-ben meghatározott jogoké, a Charta ugyanakkor azt is rögzíti, hogy ez a rendelkezés nem akadályozza annak, hogy az Unió kiterjedtebb jogvédelmet biztosítson. Az EJEE rendelkezéseinek megsértése esetén, ha a Charta nem alkalmazható, az igényérvényesítés útjának¹⁵ végső állomása kizárólag az Emberi Jogok Európai Bírósága lehet, míg abban az esetben, ha a Charta alkalmazható, akkor EU Bírósága elé is elvihető az adott ügy. Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy az EJEE nem jogforrása az Európai Uniónak, és az EU Bírósága az uniós jogot önállóan értelmezi.¹⁶

Felhasznált források:

- Az Európai Unió Alapjogi Chartájának nemzeti szinten történő alkalmazása a jogalkotásban és a döntéshozatalban – EU Alapjogi Ügynöksége, Útmutató, 2018 https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_hu.pdf
- AZ EU ALAPJOGI CHARTÁJÁNAK ALKALMAZÁSA ENERGIA ÉS KLÍMA ÜGYEKBEN, Magyarországi helyzetjelentés, Justice and Environment 2025, https://justiceandenvironment.org/wp-content/uploads/2025/03/STELLAR_national-study_HU.pdf
- MAGYARÁZATOK AZ ALAPJOGI CHARTÁHOZ (2007/C 303/02), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007X1214\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007X1214(01))

¹⁴ 52. cikk (3) bekezdés

¹⁵ https://commission.europa.eu/document/download/d2ae4431-6d66-4690-bb45-287501d53544_en?filename=charter-application_en.pdf

¹⁶ Az Európai Unió Alapjogi Chartájának nemzeti szinten történő alkalmazása a jogalkotásban és a döntéshozatalban – EU Alapjogi Ügynöksége, Útmutató, 2018, 23.o. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_hu.pdf